

Waddenkust K(l)eigoed!

‘We willen van krimp een kans en een kracht maken’

De Friese Waddenkust is rijk aan erfgoed, maar worstelt met vergrijzing, ontgroening en krimp van de bevolking. Dorpsbewoners in het gebied krijgen nu de mogelijkheid zelf de leefbaarheid te verbeteren door karakteristieke leegstaande of verwaarloosde gebouwen te herbestemmen voor toerisme. Een interview over het project Waddenkust K(l)eigoed! met **Klaas Fokkinga**, erfgoedgedeputeerde van de provincie Fryslân.

De Waddenkust is voor de provincie Fryslân een toeristisch speerpunt. Het aantal bezoekers zal komende jaren fors groeien en de provincie wil dat in goede banen leiden en zorgen dat de groei bijdraagt aan leefbaarheid, natuur- en cultuurerfgoed en omgevingskwaliteit – ‘slimme groei’ noemt de provincie dat. Fryslân richt zich op kwaliteits- en cultuurtoeristen die geïnteresseerd zijn in dit Unesco-werelderfgoed met onder meer een internationaal uniek terpenlandschap. Er liggen prachtige dorpen, sommige met beschermd dorpsgezicht, en drie van de historische elf steden. En niet te vergeten de markante Waddendijk en de vele oude dijken die het landschap karakter geven. Een bijdrage van de Erfgoed Deal aan Waddenkust K(l)eigoed! maakt het mogelijk de komende tijd te beginnen met het restaureren en verbouwen van vier tot zes leegstaande gebouwen tot overnachtingsaccommodaties. Gedeputeerde Klaas Fokkinga maakt zich namens de provincie hier hard voor.

Wat houdt Waddenkust K(l)eigoed! in?

‘Dorpen komen zelf in actie om de leefbaarheid in hun omgeving te verbeteren door hun erfgoed daarvoor in te zetten. Die leefbaarheid staat langs de Friese Waddenkust onder druk door krimp van de bevolking. Dorpen maken samen plannen voor het herbestemmen van karakteristiek leegstaand erfgoed tot hoogwaardige overnachtingsaccommodaties met eventueel dagrecreatie. Het project slaat meerdere vliegen in één klap: erfgoedpanden worden behouden en ontwikkeld voor de toekomst, het project versterkt de toeristisch-economische

ontwikkeling van het gebied en verbetert de leefbaarheid in dit krimpgebied.

‘Er zit een competitie-element in het project. Wij hebben een prijsvraag uitgeschreven, waarna we vier tot zes plannen uitkiezen die subsidie krijgen van maximaal 200.000 euro. Bij de prijsvraag letten wij op de bijdrage aan de leefbaarheid, de kwaliteit van erfgoed, verduurzaming en architectuur, de bijdrage aan de “slimme groei” van verblijfsrecreatie, de kwaliteit van de erfgoedverhalen over het pand, het dorp en het landschap en ten slotte de financiële en maatschappelijke haalbaarheid.’

Welk probleem wordt opgelost met deze aanpak?

‘Door de krimp, ontgroening en vergrijzing van de bevolking komen voorzieningen in de knel, nemen economische activiteiten af en ontstaat er leegstand. Leegstand en verwaarlozing van gebouwen bedreigt de omgevingskwaliteit en daardoor ook de leefbaarheid van de dorpen. Zo komen ze in een negatieve spiraal terecht en die ontwikkeling willen we keren. Dat is een opgave voor de gezamenlijke overheden en daarom hebben we dit

project samen met de gemeenten Noardeast-Fryslân en Waadhoeke georganiseerd.

‘Vaak gaat het om karakteristiek erfgoed, zoals kerken, boerderijen, zuivelfabriekjes, scholen of dorpscafés. Neem alleen de kerken. Het Friese kleigebied heeft de hoogste dichtheid aan middeleeuwse kerken van heel Europa. Dat maakt dit gebied interessant maar geeft natuurlijk ook een enorme uitdaging.’

Wat is het unieke aan dit project?

‘In boppeslach!, riep ik toen ik hoorde dat ons project was uitgekozen door de Erfgoed Deal. Dat is een Friese uitdrukking voor een bijzondere prestatie die komt uit de kaatssport. Ik vind het uniek dat de bewoners van de dorpen zelf de trekkers zijn voor de inzet van hun erfgoed en hun eigen leefbaarheid. Zij hebben de regie over het opstellen van het plan, vanzelfsprekend samen met de eigenaar van het te transformeren pand. Wij helpen de dorpen zodat ze een beroep kunnen doen op professionele ondersteuning. Er is een zogenaamd “oliamannetje” die ondersteunt bij het proces, er is hulp van het Kennis-

Gedeputeerde Klaas Fokkinga op de Waddendijk met op de achtergrond de Waddenzee en het dorp Wierum. | Foto Jacob van Essen, Hoge Noorden

‘Het Friese kleigebied heeft de hoogste dichtheid aan middeleeuwse kerken van heel Europa’

centrum Herbestemming Noord en ondersteuning door de Toerisme Alliantie Fryslân en de ondernemersorganisatie Ynbusiness. Ook krijgen de bewoners een budget voor een architect en het opstellen van erfgoedverhalen.

‘Met deze dorpsaanpak borduren wij voort op de methodiek van de Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM), die is ontwikkeld in het krimpgebied Noordoost-Fryslân. Binnen een DOM werken inwoners samen met de overheid en adviseurs aan de leefbaarheid en de ontwikkeling van een dorp.’

Wat is hier de rol van het erfgoed?

‘Erfgoed wordt gekoppeld aan toeristisch-economische ontwikkeling en leefbaarheid. Het realiseren van erfgoedlogies past uitstekend bij de ambities om de kwaliteits- en cultuurtoerist te trekken. Misschien net zo belangrijk is dat erfgoed de betrokkenheid van dorpsbewoners bij hun leefomgeving kan verdiepen. Het vergroot de kennis, het draagvlak en de trots op hun erfgoed als samenbindende factor.

‘De financiële impuls vanuit de Erfgoed Deal maakt het mogelijk om erfgoed te verbinden met krimp en recreatie. Rijk, provincie en gemeenten stellen samen 950.000 euro beschikbaar. Het grootste deel is voor restauratie en herbestemming van de panden. Een deel is bedoeld om dorpen te helpen om plannen te maken.

‘Een markant onderdeel van het erfgoed is het stelsel van oude dijken en de huidige Waddendijk. De Waddendijk tussen Lauwersoog en Koehool wordt de komende jaren versterkt in het kader van klimaatadaptatie. Dit wordt gebiedsgericht benaderd wat betekent dat de hele omgeving wordt meegenomen in de plannen. Dit wordt een belangrijk onderdeel van het programma van de Landschapstriënnale 2023 “Dynamische Delta”

dat aan de Friese Waddenkust zal worden gehouden – een mooi podium om ons project in de etalage te zetten.’

Hoe ver is het project nu?

‘Vanaf november konden alle dorpen een idee op hoofdlijnen indienen. Uit die aanmeldingen droegen de gemeenten de acht meest kansrijke ideeën voor aan de provincie. Het zijn ideeën voor een watertoren, een oude zuivelfabriek, een kerk, een boerderij, een oude herberg met brouwerij, een winkel, een oud rechthuis en een museumhuis. Die dorpen hebben vanaf 12 april de gelegenheid hun plan uit te werken en voor 1 november in te dienen voor de prijsvraag. De plannen worden gepresenteerd tijdens een publieksmarkt. Een onafhankelijke jury kiest vervolgens vier tot zes plannen uit die subsidie krijgen en kunnen worden uitgevoerd. De uitvoering is in 2022 en 2023.’

Wat spreekt u persoonlijk het meest aan?

‘Leefbaarheid en erfgoed zijn belangrijke onderdelen van mijn portefeuille. Dat maakt de combinatie van dit project – erfgoed en leefbaarheid – voor mij ook zo bijzonder. Met dit soort projecten kunnen we ook nog beter het verhaal van Fryslân vertellen. Ik hoop dat we door dit project kunnen laten zien dat door de inzet van erfgoed en een integrale benadering van onderop er een beweging voor de toekomst op gang kan worden gebracht. Een beweging waarin krimp verandert in een kans en een kracht.’

Kees van Stralen is senior adviseur erfgoed en cultuurlandschap bij de provincie Fryslân.

Voorbeeld van leegkomend erfgoed: een kerk in Sexbierum. Dit pand is door het dorp voorgedragen voor het project. | Foto Kees van Stralen